

nøstige og ufornuftige Jernbaner, foruden en heel lang Gradation derimellem. Naar Sætningen skal have nogen nærmere Betydning, maa den altsaa sees i den Belysning, som den faaer ved det foreliggende Lovforslag, og der maa spørges, om de deri foreslaaede Baner høre til den Art af Jernbaner, som det særligt kan siges at være fornuftigt at vedblive med at bygge. — Det kan dernæst ikke nytte, at man vil støtte sin Paastand om det Fornuftige i overhovedet at bygge eller at vedblive med at bygge Jernbaner paa visse reent almindelige Bemærkninger, der naturligtviis altid kunne indbefatte en vis Sandhed, men en Sandhed, der kan være Gjenstand for de meest mærkelige Misforstaaelser. Man kan saaledes til Exempel ikke møde Indvendinger mod hiin Paastand med at sige: Ja, det er dog en productiv Anvendelse af vore Penge. Det vil jo nemlig i og for sig aldeles ikke sige Noget, at Pengene anvendes paa en productiv Maade, saalænge man ikke undersøger, hvilket Forhold der er tilstede mellem Beføstningerne ved Productionen og det Udbytte, der fremkommer af denne Production. Det kan saaledes ikke nytte, at en Mand gaaer hen og vil fabrikere Et eller Andet, trøstende sig med, at det, han fabrikterer, er et Product, der har Pengeværdi, og som naturligtviis kan ventes vederlagt med den Værdi, som det ved Productionen har erholdt, men han maa tillige tage under Overveielse, om det, som han maa anvende og forbruge for at frembringe dette Product, staaer i et nogenlunde rimeligt Forhold til selve den Værdi, som han faaer ud af Productet. Naar man vilde anvende Nigsdalere paa at producere Marker, saa maatte det dog af Alle indrømmes, at det var en underlig Art af Productivitet, og man vil finde, at det var en høist besynderlig og ubegribelig Paastand, at man i saa Fald skulde trøste sig med, at man dog anvendte sine Penge productivt. — Men ligesaalidt gaaer det derhos an, naar man fuldstændigt mistvivler om at kunne estervise, hvad der meer eller mindre skarpt eller rigtigt betegnes med Udtrykket „det directe Udbytte“ af et vist Foretagende, da ideligt og ideligt at komme tilbage til og at henvise til de dunkle, vage og mystiske Udtryk om de in-

directe Fordelse, som skulde knytte sig til Foretagendet. Det er jo ganske vist, at man ikke sjældent, og Staten naturligtviis fremfor Alle, har med Forhold at gjøre, i hvilke man anvender Penge, om hvis directe Udbytte igjen i Penges Værdi der slet ikke kan være og fornuftigtviis slet ikke bør være Tale. Naar vi f. Ex. oprette en Lækerpost ved vort Universitet — jeg vil sætte en Lækerpost i et eller andet Fag, som er meget fjernt fra at staae i umiddelbar Forbindelse med en productiv Anvendelse, f. Ex. en Lærestol i Sanskrit —, saa er det aabenbart urimeligt, om Noget vilde spørge, hvormange Nigsdalere, Mark og Skilling der vil udkomme derved; et saadant Spørgsmaal vilde kun røbe en mærkværdig Mangel paa Dannelse, paa den Dannelse, som maa være tilstede, hvor der tales og dømmes om Forhold af denne Natur. I saadanne Forhold skal der slet ikke være Spørgsmaal om Pengeindtægt, og det er paa ganske andre Omraader, at man maa søge Vederlaget for de dertil gjorte Udgifter og trøste sig med, at dette ogsaa vil komme tilstede. Men omvendt er det aldeles tydeligt, at der, hvis man vil anlægge en Fabrik, aldeles ikke bør være Spørgsmaal om Andet end om, hvorvidt Fabricationsomkostningerne staae i et passende Forhold til Fabricatets Værdi. Det vilde være complet urimeligt ved en ganske simpel materiel Fabrik, der f. Ex. skulde producere Klæde, Læder eller hvilket som helst materielle Gjenstande, at ville henvise til de indirecte Goder, som kunde opnaaes ved at holde denne Fabrik igang, f. Ex. det fortræffelige Underhold af Arbejderne, de Penge, som gjennem dem kom i Omløb o. s. v. Enhver vil strax føle, at dette vilde være aldeles stæbt, og at Maalestoffet her med Nødvendighed var givet ved en Afveining mellem det, der anvendes, og det, der vantes i Penge og Penges Værd. Nu er det vel ganske vist saa, at i det virkelige Liv, i de concrete Forhold fremtræde Modsetningerne ikke saa skarpt; der er der en heel Scala at gjenneuløbe fra de bekostelige Foranstaltninger, som man træffer, uden i mindste Maade at burde søge dem vederlagte i Penge, til dem, som man træffer, der udelukkende bør søges vederlagte i Penge. Jeg skal f. Ex. nævne, at man, naar man ved-